

В І Д Г У К

офіційного опонента на дисертацію К.Г. Ключова «Сучасні технології розв'язання політичних конфліктів», подану на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

Обрання темою дисертаційного дослідження проблеми розв'язання політичних конфліктів обумовлено актуальністю комплексних наукових досліджень політичних процесів, що складаються на сучасному етапі розвитку української державності, права, вітчизняної та зарубіжної політичної науки. Сучасний етап розвитку політичної системи характеризується істотними зрушеннями у взаєминах людини і влади, трансформаціями наукової картини світу, розвитком глобалізаційних процесів та інформаційних технологій.

Проблема вирішення сучасних політичних конфліктів вже досить тривалий час перебуває в полі зору науковців (правознавців, політологів, соціологів) та політиків-практиків, оскільки, існуючи у мінливому правовому та політичному просторі нашої країни, в умовах сучасних змін, дії політичних акторів не завжди відповідають критеріям демократії, потребам українського суспільства, перебувають під увагою міжнародного співтовариства та викликають занепокоєння з боку пересічних громадян через небезпеку, напруженість та нестабільність. Все це спонукає науковців до нових досліджень з метою надання можливих шляхів виходу з такого стану суспільної та політичної кризи, обумовленої, не в останню чергу, несформованою системою засобів вирішення політичних конфліктів та необхідністю подальшої модернізації українського суспільства. У дисертаційному дослідженні К.Г.Ключова пропонується саме такий підхід до вирішення цих актуальних завдань, який характеризується новизною та авторським баченням сучасного розуміння системи засобів, окремих технологій щодо розв'язання конфліктних протиріч в політичному полі.

Дослідження політичних конфліктів набуває особливої актуальності у перехідні періоди життя суспільства та обумовлює необхідність пошуку

механізмів підвищення ефективності у процесі прийняття та реалізації політичних рішень, забезпечення політичного розвитку в рамках демократії.

Варто погодитись з автором, що сьогодні вже на часі розгорнуті системні дослідження щодо прояву політичних конфліктів у політичному житті України та їх ролі у масштабних процесах суспільної трансформації.

Автором було показано та проаналізовано підходи до побудови сучасної теорії конфлікту та правильно визначено, що в сучасній науці проступає тенденція, що характеризується рухом до формування нової парадигми — конфліктологічної, яка намагається синтезувати всі види гуманітарного, політичного та психологічного знання на основі системної методології, використання логічних і математичних методів, комп'ютерного моделювання та аналізу. К.Г.Клюєв визначає, що сьогодні потреби суспільного розвитку створюють об'єктивну необхідність в такому знанні, на підставі якого проблеми вирішення політичних конфліктів можна було б здійснювати найбільшим оптимальним шляхом. Такий підхід до розгляду зазначеної проблеми визначається і його актуальністю для сучасної української політичної практики, і необхідністю дотримуватися наукової спеціалізації, в межах якої відбувається дане дослідження, а саме — спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Автор роботи визначає метою свого дослідження визначення новітніх технологій регулюючого впливу у розв'язанні політичних конфліктів. Погоджуюсь з вибором наукових завдань, які визначає автор для досягнення поставленої мети. Ці завдання різні як за обсягом висвітлення проблем, так і за їх науковою спрямованістю, що сприяє досить всебічному розгляду даної проблеми.

У роботі автором ґрунтовно розглянуто основні положення сучасних теоретичних та методологічних підходів до розв'язання політичних конфліктів; виявлено основні методи, інструменти та технології регулюючого впливу на сучасні політичні конфлікти; визначено специфіку і виявити основні тенденції еволюції сучасних технологій розв'язання політичних конфліктів; при розгляді різних моделей впливу на конфліктну ситуацію охарактеризовано міждержавні відмінності; проаналізовано

механізми забезпечення стабільності; розглянуто стратегічні та тактичні комбінації, які спостерігаються в реагуванні на конфліктні ситуації; розглянуто умови і визначити перспективи модернізації технологій розв'язання політичних конфліктів; запропоновано рекомендації щодо вдосконалення технологій регулюючого впливу на політичні конфлікти в сучасній Україні.

Погоджуюсь з автором і щодо вибору методів дослідження, які обрані у відповідності до мети та завдань наукової роботи. Вони визначаються складністю та багатофакторністю політичних конфліктів. Методологію дослідження становить міждисциплінарний підхід, заснований на використанні загальних методологічних підходів, прийнятих науковим співтовариством в таких дисциплінах, як політологія, конфліктологія, соціологія, теорія міжнародних відносин і філософія. Методи і інструменти дисертаційного дослідження обрані і застосовані відповідно до таких наукових принципів, як об'єктивність і всебічність, історична конкретність і онтологія цілісності, єдність діалектичного аналізу і синтезу. Насамперед, це загальні методи, які використовуються як для гуманітарних і технічних наук. До цієї першої групи належать логічний аналіз і синтез, дедукція та індукція, уявний експеримент і т.д.

Теоретико-методологічна основа дисертаційного дослідження базується на використанні різних підходів, і це є, безумовно, здобутком автора.

На мій погляд, К.Г.Клюєву з самого початку дослідження вдається правильно побудувати роботу шляхом руху від визначення критеріїв аналізу до застосування розробленої методології для дослідження політичних конфліктів, особливостей конфліктного процесу та визначення головних стратегічних та тактичних прийомів щодо їх вирішення.

Не викликають сумніву отримані в ході дослідження висновки дисертанта. Вони ґрунтовні, мають певну новизну для української політичної науки та свідчать про їх практичну значимість для сучасного політичного процесу.

У межах дослідження автором були отримані результати, які мають

наукову новизну, що обумовлено сукупністю поставлених завдань, вирішенням актуальних проблем, які не отримали достатньої розробки у науковій літературі та не набули статусу загальноприйнятих принципів у політичній практиці.

Автор визначає, що застосування парадигми глибинної демократії та процесуального підходу до визначення засобів вирішення політичних конфліктів. Це дозволяє вирішувати конфлікти без попередньої згоди будь-кого із задіяних осіб та зацікавлених сторін. Автор пояснює, що дана парадигма пояснює, як виникає і розгортається конфлікт, і головне, як його можна вирішити шляхом використання знань в галузі фізики, психології, теорії комплексних систем. На мою думку, це дуже цікавий та інноваційний підхід.

К.Г.Клюєв визначає, що в разі розв'язання політичного конфлікту високої інтенсивності слід застосовувати проблемно-орієнтований підхід, який направлений на його вирішення. На думку автора роботи, за допомогою цього підходу інтенсивні деструктивні політичні конфлікти можна послаблювати або, в окремих випадках, не допускати їх розвитку до рівня відкритого насильства і взаємної непримиренності.

Заслугує на увагу зроблений у дисертаційному дослідженні наголос на тому, що у політологічних дослідженнях слід застосовувати різноманітні методи моделювання. Моделювання дозволяє визначати механізми розвитку політичного процесу, допомагає орієнтуватися в складному електоральному процесі, а також знаходити зв'язки між елементами процесу, недоступні іншим методам вивчення політичного процесу. Методика політичного моделювання, розроблена Т. Сааті, може використовуватися, наприклад, в ході політичних переговорів. Автор правильно визначає, що за допомогою математичного моделювання проводяться дослідження суспільно-політичної ситуації та формулюються стратегії політичної поведінки, а це, безумовно, є дуже важливим аспектом для процесу розв'язання політичних конфліктів.

К.Г.Клюєв здійснив наукове дослідження засобів розв'язання політичних конфліктів та обґрунтував, що процес контролю над конфліктними політичними ситуаціями передбачає проведення ряду

спеціальних процедур. Автором визначено, що необхідним є взаємний і оперативний обмін достовірною інформацією про інтереси, наміри і кроки сторін, що беруть участь в конфлікті; необхідною є наявність свідомого взаємного утримання від застосування сили або загрози застосування сили, здатної зробити конфліктну ситуацію некерованою; необхідне оголошення взаємного мораторію на дії, що загострюють конфлікт; важливим є підключення арбітрів, неупереджений підхід яких до конфлікту гарантований, а рекомендації приймаються за основу компромісних дій; обов'язковим є використання існуючих або прийняття нових правових норм, адміністративних та інших процедур, що сприяють зближенню позицій сторін, які втягнуті в конфлікт; важливо створити та підтримувати атмосферу ділового партнерства, а потім і довірчих відносин як передумов вичерпання поточного конфлікту і запобігання аналогічних конфліктів в майбутньому.

Тема дисертації повністю узгоджується з метою та завданнями дослідження й є адекватною внутрішньому змісту роботи. Обрана структура дисертації обумовлена дослідницькими завданнями і дозволяє всебічно висвітлити обрану тему як в цілому, так і в окремих її аспектах.

Автор здійснив ґрунтовний аналіз визначеної проблематики як у вітчизняній, так і зарубіжній політичній думці, що дозволило йому виокремити наукові підходи до розуміння сутності, особливостей та складових конфліктного процесу в політичному полі.

Основні результати дисертаційного дослідження К.Г.Клюєва апробовано на науково-практичних конференціях та опубліковані в наукових статтях.

Публікації достатньо повно розкривають основні положення та висновки роботи, які є достовірними, достатньо аргументованими й слушними. Мета і завдання дослідження, поставлені автором, повністю досягнуті.

Відзначаючи достатній рівень методологічної та прикладної розробки теми дослідження, слід висловити наступні зауваження щодо дисертаційного дослідження К.Г.Клюєва:

- слід було б провести більш чітку межу між процесуальними та

операційними технологіями розв'язання політичних конфліктів, які виокремлює автор дисертації;

– не зважаючи на те, що автор дисертації згадує багато математичних моделей політичних конфліктів різного масштабу, чому присвячений підрозділ 2.3 дисертації, робота значно б виграла, коли б і в основній її частині автор продемонстрував більш детально можливості застосування згадуваних ним моделей;

- дещо нелогічним виглядає розміщення автором дисертації в 3 розділі спочатку підрозділу, який стосується аналізу засобів впливу на трансформацію політичного конфлікту (3.1.), а лише потім підрозділу, присвяченого аналізу стратегії та тактики вирішення політичних конфліктів (3.2.). Звичайний підхід ніби диктує іншу послідовність: спочатку вирішення стратегічних та тактичних питань щодо вирішення конфлікту, і лише потім – визначення засобів, які мають використовуватись задля реалізації відповідної тактики та стратегії;

- незважаючи на те, що у IV розділі автором здійснено достатньо ґрунтовний аналіз основних чинників, що впливають на процес успішного вирішення політичних конфліктів, все ж таки бажано було б обґрунтувати достатньо еkleктичне, при погляді ззовні, поєднання в групі процедурних технологій вирішення конфліктів таких різних речей, як засоби маніпулювання, використання групових ефектів та здійснення миротворчих операцій.

Висловлені зауваження не зменшують цінності дослідження та не спростовують високий рівень дисертаційної праці. Вони не носять принципового характеру, не впливають на ступінь обґрунтування дисертаційних висновків і не знижують наукову новизну роботи.

Отже, дисертаційна робота К.Г.Клюєва є завершеним науковим дослідженням, здійсненим на актуальну в науковому відношенні тему. Обґрунтованість наукових положень та висновків, сформульованих дисертантом, не викликають сумніву. Представлений автореферат повною мірою відображає зміст роботи, розбіжностей між текстом дисертації та положень автореферату немає.

Дисертаційна робота К.Г.Клюєва повною мірою відповідає паспорту спеціальності 23.00.02 – політичні інститути та процеси, є самостійною, завершеною авторською працею, в якій отримані нові змістовні результати, які у сукупності вирішують конкретне наукове завдання, суттєве для вітчизняної політичної науки – здійснено комплексне дослідження новітніх технологій регулюючого впливу у розв’язанні політичних конфліктів. За актуальністю обраної теми, розв’язанням поставлених завдань, науковою новизною і практичним значенням отриманих результатів дисертаційна робота Клюєва К.Г. «Сучасні технології розв’язання політичних конфліктів» відповідає п. 11 та п. 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, які висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент
професор, доктор політичних наук,
професор кафедри політології та
державного управління
Донецького національного
університету імені Василя Стуса

М.А.Польовий

